

Демченко О.П. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей у контексті компетентнісного підходу / О.П.Демченко // Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства [Електронний ресурс] : збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 9 листопада 2018 р) / Чернігів. нац. технол. ун-т. – Текст. і граф. дані. – Чернігів, 2018.- С.383-386.

Секція 3. Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців в умовах інформаційного суспільства

Демченко О.П., к.п.н., доцент

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
(м. Вінниця, Україна)*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Анотація. Показані стереотипи щодо пояснення феномену обдарованості. Віднесено обдарованих дітей до категорії осіб, процес особистісного становлення яких за багатьма параметрами якісно відрізняється від умовної вікової норми і вимагає спеціальних умов, додаткових ресурсів, організації культурно-освітнього простору для їх творчої самореалізації. Доведено необхідність спеціальної підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Окреслені напрями підготовки компетентних фахівців психолого-педагогічного профілю для розвитку дитячої обдарованості.

Ключові слова: обдарованість, обдаровані діти, педагог обдарованих дітей, компетентність, підготовка педагогів обдарованих дітей.

Демченко Е.П., к.п.н., доцент

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ К РАЗВИТИЮ СОЦИАЛЬНОЙ ОДАРЕННОСТИ ДЕТЕЙ В КОНТЕКСТЕ КОМПЕТЕНТНОСНОГО ПОДХОДА

Аннотация. Показаны стереотипы относительно объяснения феномена одаренности. Отнесены одаренных детей к категории лиц, процесс личностного становления которых по многим параметрам качественно отличается от условной возрастной нормы и требует специальных условий, дополнительных ресурсов, организации культурно-образовательного пространства для их творческой самореализации. Доказана необходимость специальной подготовки педагогов к работе с одаренными детьми. Обозначены направления подготовки компетентных специалистов психолого-педагогического профиля для развития детской одаренности.

Ключевые слова: одаренность, одаренные дети, педагог одаренных детей, компетентность, подготовка педагогов одаренных детей.

Demchenko O.

(Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi

State Pedagogical University, Vinnitsa) Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.)

PREPARING FOR FUTURE FACTORS FOR PRESCHOOL EDUCATION TO DEVELOP SOCIAL CARE OF CHILDREN IN THE CONTEXT OF THE COMPETENT APPROACH

Abstract. Stereotypes are shown to explain the phenomenon of giftedness. Giving the gifted children to the category of persons, the process of personal formation of which by

many parameters qualitatively differs from the standard age norm and requires special conditions, additional resources, organization of cultural and educational space for their creative self-realization. The necessity of special training of teachers to work with gifted children is proved. The directions of training of competent specialists of psychological and pedagogical profile for development of children's giftedness are outlined.

Key words: gifted, gifted children, gifted children's pedagogue, competence, training of gifted children.

У багатьох країнах світу актуалізувався запит на неординарних і талановитих особистостей. Обдаровані громадяни сьогодні вважаються національною елітою, безцінним людським капіталом кожної держави і відіграють важливу роль у прогресивному розвитку цивілізації в цілому, соціально-економічному, культурному розвитку кожної нації зокрема.

Не зважаючи на це, відзначимо, що як у суспільній думці, так і серед педагогів простежуються декілька стереотипів щодо розуміння феномена обдарованості та ставлення до творчих і високо здібних особистостей.

По-перше, обдарованість часто асоціюється з високим коефіцієнтом інтелекту та успіхами в навчанні, або ж з видатними досягненнями в мистецтві. Відповідно до цього, частина наукового й педагогічного загалу є ще недостатньою обізнаною про особливості прояву спеціальних видів обдарованості, зокрема соціальної.

По-друге, на різних рівнях учені й педагоги-практики оперують статистичними даними, що кількість обдарованих дітей у віковій групі в середньому складає лише 3-5%. Вважаємо, що такі відсотки стосуються академічно й інтелектуально обдарованих особистостей. Згідно останніх психологічних і соціологічних досліджень [4], обдаровані діти складають 15-30 % від загальної популяції. В цьому випадку беруться до уваги особистості з проявами різних видів обдарованості відповідно до теорії множинного інтелекту Г.Гарднера.

По-третє, не зважаючи на те, що за міжнародними стандартами обдаровані діти є однією з категорій осіб з особливими освітніми потребами, такий статус є лише декларативним. Оскільки на практиці реалізації інклюзивної освіти вони залишаються поза увагою фахівців мультидисциплінарної команди.

По-четверте, багато педагогів вважає, що всі обдаровані діти успішні, реалізовані та безпроблемні. За даними фахівців у сфері соціальної роботи [4] до «благополучних» належать лише 5% від загальної кількості виявлених обдарованих учнів, решта знаходяться в ситуації ризику соціальної ізоляції та відчуження з боку однолітків. До того ж, вони мають низку особистісних проблем різного характеру.

Як бачимо, обдаровані діти є специфічною категорією, процес особистісного становлення яких за багатьма параметрами якісно відрізняється від умовної вікової норми і вимагає спеціальних умов, додаткових ресурсів, організації культурно-освітнього простору для їх творчої самореалізації.

З огляду на це, педагог обдарованої повинен володіти спеціальною компетентністю, яка могла б забезпечити йому ефективність організації роботи з такими особистостями. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення системи підготовки майбутніх фахівців психолого-педагогічного профілю, в тому числі й вихователів закладів дошкільної освіти, переорієнтувати її на вироблення в студентів здатності шукати ресурси та забезпечувати можливості для задоволення особливих освітніх потреб різних категорій дітей, зокрема й обдарованих.

До того ж, завданням професійної педагогіки є здійснення в ЗВО підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю не просто до роботи з обдарованими дітьми в цілому. Важливою проблемою є формування компетентного фахівця, який зможе

виявляти в дітей спеціальні здібності до різних видів діяльності (інтелектуальної, художньої, спортивної, технічної, соціальної тощо), ідентифікувати таких особистостей як потенційно обдарованих і створювати сприятливі умови для розвитку талантів у всіх сферах творчості.

Аналіз вищої педагогічної освіти в країнах пострадянського простору показує, що, з одного боку, в деяких з них, зокрема і в Україні, допоки не вирішеним залишається протиріччя між необхідністю спеціальної підготовки вихователів до роботи з обдарованими дітьми та низьким рівнем сформованості в них необхідних якостей для здійснення цього напряму професійної діяльності. Так, потребують особливої уваги проблеми, підняті казахськими вченими (С.Арин, У.Жексенбаєвою) [1], про необхідність становлення системи підготовки та перепідготовки психолого-педагогічних кадрів для роботи з цим контингентом дітей, розробки програм для вищої педагогічної школи, введення спеціальності «педагог обдарованих дітей» тощо.

З другого боку, як позитив відмітимо, що поступово розширюється науковий дискурс в цій площині професійної педагогіки, окремі аспекти розробляються українськими (О.Антонова, О.Ветрова, В.Демченко, Г.Тригубець, В.Ушмарова, Н.Федоров та ін.), білоруськими (М.Алехнович, Я.Коломинський, Є.Панько, Т.Поздєєва, Н.Старжинська, Є. Чеснокова та ін.), латвійськими (Р.Бебре, М.Віднере, І.Жогла, Т. Коке, Ю.Стабінш, С.Тубеле та ін.), російськими (С. Маркова, Г.Тарасова, І.Ушатікова, В.Юркевич та ін.) вченими. Положення та науково-методичні пропозиції, сформульовані названими дослідниками, є вагомими в процесі вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: створення моделі педагога обдарованих дітей та визначення кола якостей, необхідних йому для роботи з розвитку обдарованості; диференційований підхід до відбору абітурієнтів і навчання студентів на основі різноваріативних програм з урахуванням їх індивідуальних особливостей; розробка нових освітніх технологій розвитку креативного фахівця.

Вивчення світового досвіду показує, що в останні десятиліття в низці розвинених держав світу (Австрії, Великобританії, Угорщині, Німеччині, Ізраїлі, Нідерландах, США, Швейцарії та ін.) формується система спеціальної підготовки вчителів, вихователів, практичних психологів до роботи з дітьми, які проявляють неординарні здібності в різних видах діяльності, нестандартно мислять і відрізняються оригінальними способами вирішення інтелектуальних і соціальних задач. Зокрема, Європейською радою з високих здібностей (ЕСНА) були відкриті для педагогів стаціонарні міжнародні курси, діяльність яких поширюється на всю Європу. У США розроблена програма «Astor», згідно якої вчитель, що працює з обдарованими дітьми, повинен отримати спеціальну післядипломну освіту і виявляти готовність до постійного розширення компетентності в цій сфері. В Ізраїлі склався досвід спеціальної підготовки педагогів до роботи з обдарованими учнями, яка є додатковою та здійснюється вже після отримання основної педагогічної освіти.

Виходячи з цього, в нашій країні слід розробляти систему формування компетентних фахівців психолого-педагогічного профілю для розвитку дитячої обдарованості комплексно, одночасно в декількох напрямках:

➤ формування в майбутніх педагогів усіх спеціальностей відповідної компетентності щодо організації роботи з обдарованими дітьми шляхом «наукової імплементації» концепції обдарованості в зміст психолого-педагогічних дисциплін відповідно до освітньо-професійних програм; введення в межах варіативної частини навчального плану спеціальних курсів, присвячені різним аспектам роботи з обдарованими дітьми та спрямованих на розвиток необхідних якостей педагога обдарованих дітей (творчості, абнотивності, фасилитивності тощо);

➤ здійснення підготовки педагогів як майбутніх членів мультидисциплінарної команди до роботи з обдарованими особистостями в контексті формування в них інклюзивної компетентності під час вивчення відповідних навчальних дисциплін додаткової спеціалізації «Інклюзивна освіта»;

➤ введення додаткової спеціальності / спеціалізації «педагог обдарованих дітей» для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка;

➤ створення непевної системи підвищення кваліфікації фахівців, які вже мають педагогічну освіту і працюють з обдарованими дітьми, в межах післядипломної формальної та неформальної освіти, передбаченої чинним законодавством України.

Також відзначимо як важливий напрям [2] необхідність здійснення підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю, в тому числі й вихователів ЗДО, до роботи з батьками обдарованих дітей як суб'єктами інклюзивного освітнього простору.

Розробляючи особливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей в умовах культурно-освітнього простору, пояснюємо [3] її як спеціально організований процес, обумовлений особливостями такого виду обдарованості, який передбачає оволодіння студентами динамічною комбінацією інтегрованих філософських і психолого-педагогічних знань про соціальну обдарованість та її прояви, та комплексом умінь; формування гуманістичних педагогічних цінностей, особистісних і професійних якостей, що забезпечить їм здатність успішно здійснювати професійну діяльність з дітьми з проявами соціальної обдарованості.

Мета такої підготовки - створення умов для набуття майбутніми фахівцями дошкільної освіти відповідної компетентності, необхідної для здійснення інноваційної та творчої професійно-педагогічної діяльності з розвитку в дітей проявів соціальної обдарованості в умовах культурно-освітнього простору ЗДО, яка інтегрується з іншими загальними і професійними компетентностями.

Компетентність педагога з розвитку соціальної обдарованості дітей вважаємо інтегративним особистісним утворенням, становлення якого починається в системі вищої педагогічної освіти і триває в процесі рефлексивно орієнтованого професійного самовдосконалення.

Отже, на сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти важливим напрямом є розробка системи підготовки студентів психолого-педагогічного профілю до роботи з обдарованими дітьми. Це зумовлено тим, що професійно-педагогічні знання, які набувають майбутні фахівці дошкільної освіти, не враховують специфіку виявлення ознак обдарованості та створення сприятливого середовища для розвитку творчості та здібностей дітей, та лише імпліцитно представлені в контексті загальної підготовки. Окреслена проблема все частіше постає в полі уваги фахівців вищої школи, але ще потребує системного й комплексного вирішення на засадах компетентнісного підходу.

Список використаних джерел

1. Арын, С.М., Жексенбаева, У.Б. (2000) Система выявления, обучения поддержки одаренных детей и талантливой молодежи РК. Дарын. 2000. № 3 С. 23-24.
2. Ветрова О. Д. Структурні компоненти підготовки майбутніх соціальних педагогів до взаємодії сім'ї та школи в роботі з обдарованими дітьми молодшого шкільного віку у вищих навчальних закладах. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Глухів, 2017. Випуск 3 (35) С. 55-61.
3. Демченко, О.П. (2018) Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей в проблемному полі педагогіки вищої школи.. Людинознавчі студії. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка» / ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 6/38. С.116-130.
4. Коваль, Л.Г., Зверева, І.Д., Хлебик, С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота. Навчальний посібник. К. : ІЗМН. 278 с.

